Núm. 28

15-4-26

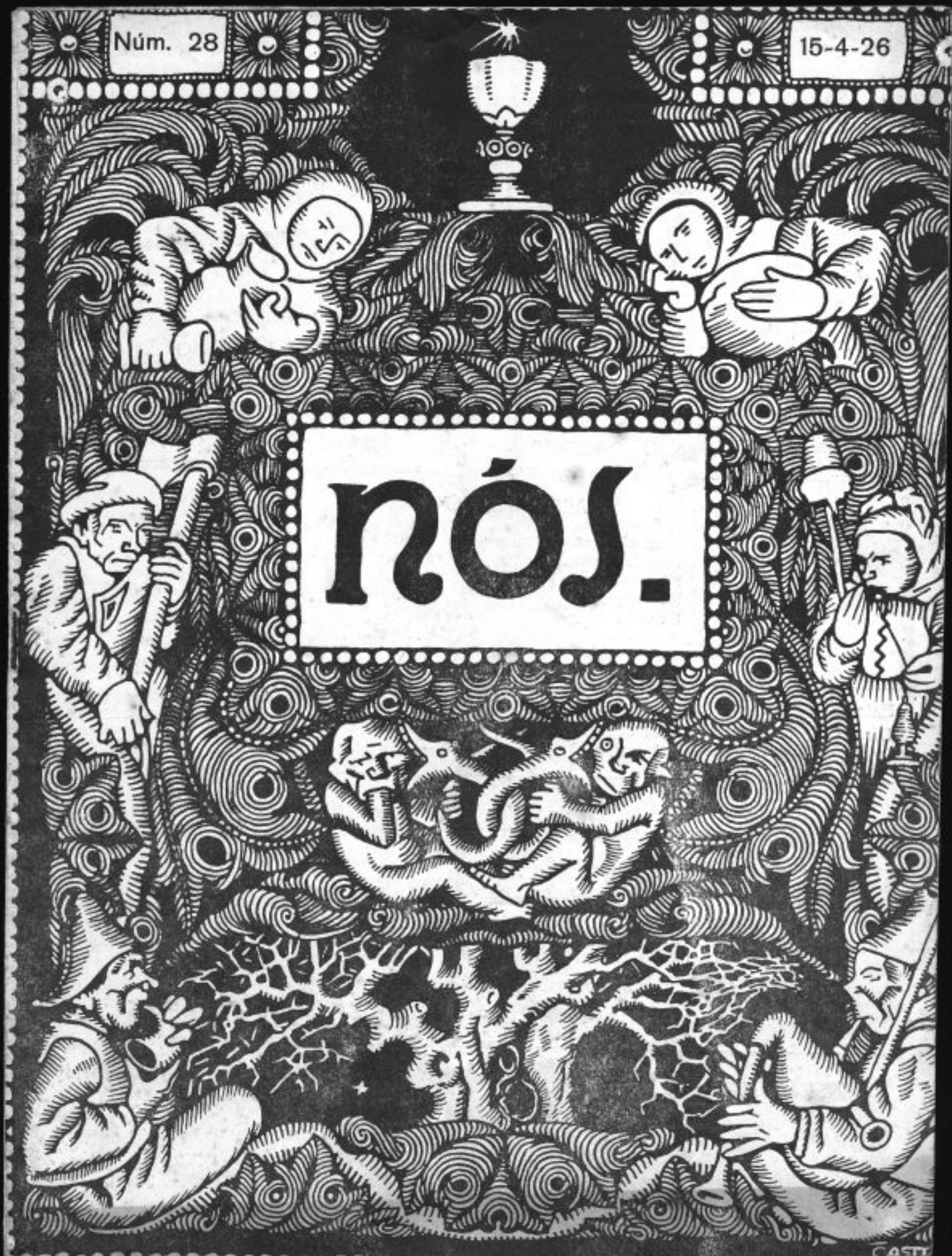

nós.

nós.

BOLETIN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

DIREITOR LITERARIO
Vicente Risco

DIREITOR ARTÍSTICO
Alfonso R. Castelao

DIREICIÓN E REDAUCIÓN
Sto. Domingo, 47 - OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.º - A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce númaros, na Península	**6** pesetas.
Fora da Península	**15** ,,
Númaro solto na Península	**1** ,,
Na Arxentina	**60** centavos
En Cuba	**30** ,,

Pagos adiantados

Este boletín non pubrica mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pola-Direición. Tampouco se fai solidario das ideias n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

Poesía, por M. Lugrís Freire.

A moderna literatura irlandesa, por Vicente Risco.

Nota Bibliográfica, por Ramón Martínez López.

A Edade do Ferro na Galiza, por Florentino L. Cuevillas.

Archivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Os homes, os feitos as verbas, pol-a Redaución.

LEA VOSTEDE *A NOSA TERRA* *IDEARIUM DAS IRMANDADES*

Administración Real, 36 — A Cruña

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano VIII ✶ Ourense 15 Mayo 1926 ★ Núm. 28

***

a VICENTE RISCO

Ela dorme! Ela soña!
Xacente na molime, agarimada
Por castiñeiros verdecentes, ela
Amostra sin querer a fermosura
D'unha deusa divina.
Vive no tempo en que a sabrosa froita
Tén a maturidade degorante.
O peito branco, duas pombas tenras
Móvese en ritmo d'areloso goce.
Ela dorme! Ela soña!

O sol brila esprendente. As volvoretas
Xiran aparelladas, perseguíndose
En querendoso celo;
As douradas abellas, en procura
Do pô que gardan as brilantes frores,
Tecen no âr a sinfonía aguda
Do fecundo traballo.
Nos seus bermellos beizos, acendidos
Como amapola entre os dourados trigos,
Unha abella se pousa, porque entende
Que n-eles pode achar mel proveitoso.
A natureza electrizada reza...
¡Ela soña! Ela dorme!

Dos castiñeiros a candea espállase
No mol e fresco chan. O seu arume
Esperta d'Afrodita as tolas ansias
Que axuntan n-unha as vidas.
As cóchegas buligan pol-as veas
Do meu colo. Garrida, enmeigadora,
Amostra as liñas do divino corpo
Que ao modelo de Vénus superara.
Ansias d'amor o corazón escisma,
Sinto que a vida é bela.
¡Ela soña! Ela dorme!

¡Oh! quen fora esa abella
Que na sua boca virxinal se pousa.
¡Oh! quen fora esa libre avelaíña
Que en loita querendosa vive sempre
En procura d'amor.
¡Oh! quen fora esa brís discreta e pura
Que os seus louros cabelos arrandea
E as suas abas docemente move.
¡Oh! quen fora esa chave, que os tesouros
Do seu dormido corazón abrise
P'ra frorecer en bicos!
Deixádea, pensamentos,
Que é unha virxe que soña.

M. LUGRÍS FREIRE

A Cruña, Xaneiro 1926.

Da renacencia céltiga

A Moderna Literatura Irlandesa

(Proseguimento)

«Pela flor que mruchou no esquecimento.
Pela aza que se eleva e logo cai
. . . . . .
O tristes labios meus, rezai! rezai!»

di Teixeira de Pascoaes. A aza que se eleva e logo cai... ond'haberá maor tristura e mais fonda traxedia? Pois n-estas tres de Lennox Robinson, ollamos coma cán desfeitas, coutadas no seu vóo, as áas do pensamento, do entusiasmo e do sacrifizo...

Na primeira, James Nugent, un Feniano que levou vinte anos na cadea, surte e retorna â crecentemente próspera Irlanda do período antr'a Land Act e o comenzo da Guerra Europea. Il agarda atopar mais forte ainda que cando o prenderon, o sentimento da independenza; mais pol-a contra, atopa a xente encalmada satisfeita e ben disposta prô Goberno ingrés, com'os porcos ben mantidos. Co-a axuda de un discípulo quéreos sacar d'aquel vergoñoso contentamento c'e bestas, e fracasa. Ala dous antigos axitadores que vai buscar son arastora dous vellos respeitosos co-a autoridade, adicados a orgaizar leituras sobr'educación... Anuncia un mitin, e a xente vaise pro cine namentras un vello, ollando a sala valeira, comenta o feito con frase cruel.

The Dreamers refírese ô intento heróico de Robert Emmet, aforcado en 1803, despois de unha loita desesperada contr'as tropas ingresas. A traxedia eiqui é a desilusión de Emmet ô ver qu'os que o siguen o van deixando pouco e pouco.

The Lost Leader é unha obra na que Lennox Robinson, preocupado pol-a liberdade da sua terra, fixo principalmente porfía política, pondo nos beizos dos persoaxes longos e animados discursos. O éisito en Dublin foi enorme, e tamén o tivo en Londres en 1919.

The Witeheaded Boy é en troques unha comedia. É unha nai, da aldeia, que sacrifica a todol-os seus fillos pra qu'o mais novo queé o qu'ela quer, se faga un *gentleman*. Mándao a estudar Meiciña na Universidade de Dublin, e gasta os cartos co-il, que se dá a gran vida namentr'al-os irmans morren â miñoca. Estreada en Dublin, en 1917, con grande éisito, foi en Londres, cando alí a puxeron, a peza millor da tempada.

Veleiquí as obras de teatro de Lennox Robinson. Tan tamén historias coma *Looking after the Girls* e *A Pair of Muddy Shoes* a pirmeira é un estudo d'unha pauliña coma responsabilidade familiar; a segunda é unha fermosa historia de pantasmas.

IX

James Joyce: a Irlanda deu – e cecais somentes a Irlanda podería dalo – iste caso que poderíamos decir úneco no noso tempo. D'iste home, d'iste escritor de quen todos falan e que, se cadra, ninguén leeu, si qu'un pode pensar – si é atal e coma nol-o pintan – que ten pauto co Demo. Iste si qu'é endiañado, e non Carducci e Leautréamont. Carducci non é mais qu'un poeta de mitin, e de Leautréamont, Gómez de La Serna amostrou qu'era un infeliz. Joyce seica nono é. Seica, porque veleiquí un home do que todos temos que falar por forza, sen agarradeira posibre, porque apenas si podeu un conseguir leer un anaquiño, treducido coma que a furtadelas n-algunha de esas revistas novas, sin qu'un poida acadar, a menos de facer pra elo un viaxe longo, non digo xa as obras inteiras, que son cousa de millonarios e d'escolleitos, senón nin ainda uns anaquiños en ingrés...

Hai moito escrito en col de Joyce, e seica o que mais val el é o que fixo Valery-Larbaud, que sen dúbida é un home de verdadeiro esprito, de inmensa leutura, e d'un senso seguro de modernidade.

Joyce anda por ahí posto en comparanza con Dante, con Shakespeare, con Rabelais, con Calderón, con Goethe e con Dostoyewski. E os que o fan son homes coma Yeats, Valery Larbaud, T. S. Elliot, Havelock Ellis, Ezra Pound, etc.

E iste éisito foi cousa súpeta e unánime.

Os retratos que coñecemos apreséntano con barbas nascendo arredor do queixo, e deixando, ôs lados da mosca, dous espazos sen pelos. Ten un naris calquera, as sobrecellas fruncidas c'un plegue no entrecello, coma marca de teimosía, de concentración do pensamento e mal humor. Outro plegue hourizontal, moi baixo, indica esprito maligno. Os ollos teñen un ollar penetrante. É sen dúbida un tipo cerebral, escuro, cheo de misteiro. Simone Tery, que falou co-íl, di que tendo un tinte rosa por toda a face, dá así e todo a sensación de ser descolorido. Hai algo d'engano e de mentira en toda esta figura.

Din de Joyce que se non quixo axionllar diante da sua nai morta. Quen pode xusgar dos sentimentos e dos motivos d'outro con seguranza? Mais hai xenreiras qu'amostran qu'o Demo non anda lonxe.

James Joyce naceu en Dublin, en 1882, d'unha antiga xente católica, enxebremente irlandesa. Educouse no Colexio dos xesuitas de Clongowes Wood, onde recibeu unha forte cultura clásica: léngoas mortas, literatura grega e latína, filosofía grega y-escolástica, teoloxía, cencias. Os xesuitas queriano facer entrar na orde, mais nono conseguiron. Pasou á Universidade de Dublin a estudar Meiciña, y-estando a sua xente arruiñada, tivo que dar leicións pra poder siguil'os cursos. Era d'aquela cand'empricipiaba a renácencia irlandesa, mais Joyce refusou de seguila. Desbotou da sua y-alma a relixon, a léngoa e o patriotismo irlandés. Escribeu en contra do Teatro Nacional; atacou a un escritor a quen debía o pan: soberbo com'o Demo, nin estivo cos renacentistas irlandeses, nin cos seus nemigos. Rematou por se facer odioso a todos, e tivo que fuxir.

«Eu non quero servir ô que non creio – di – por mais qu'eso se chame o meu fogar, a miña pátrea ou a miña eirexa.... E non teño medo a cair en erro, anque sea grave, un erro pra tod'a vida, ainda se cadra pra tod'a eternidade».

James Joyce é dos que se botan de cabeza ô inferno sén remordemento. E deixou terra, familia, amigos – que poucos podían ser – y-eisilouse.

Foise pra París, e sigueu estudando Meiciña, e principalmente, filosofía, matemáticas, léngoas antigas e modernas. Deprendeu o noruego pra leer a Ibsen no orixinal; leeu a Aristóteles e a Santo Tomás. Logo deixou a Meiciña e quíxose facer cantante.

Ainda volveu a Dublin, onde casou, en 1903; mais tivo que marchar de novo, e andivo por Europa adiante. Viviu estreitamente, e coma pudo, en Roma, en Trieste y-en Zurich, dando leicións de ingrés, francés, alemán e italián. En Zurich fundou un teatriño onde, envolto na saudade da patrea, reconciliado en parte coa sua renacencia, fixo repersentar pezas do Teatro Nacional irlandés, contr'o qu'outrora escribira, traducindo il mesmo pra ela *Riders to the sea* de Synge e *Countess Cathleen* de Yeats. E volveu a Dublin, onde quixo montar un cine, e terceira vez volveu marchar. En 1920 afincou en París.

Joyce pubricou pirmeiro un libro de versos: *Chamber Music* en 1907. Versos imaxistas, moi apreciados no mundo culto.

Dubliners é unha coleición de contos, tipos y-esceas da vida de Dublin, de xeito naturalista, ond'as xentes coñecidas están postas cos seus nomes verdadeiros. Son anacos de vida, ond'o autor amostra xa a sua mestranza. Moito lle custou atopar editor pra iles. Principalmente, pedíanlle que suprimira, antr'outros pasaxes, algús nos que facía alusión a certos feitos da vida privada d'El Rei Eduardo VII. Canso de loitar, Joyce decideuse, e mandoulle os pasaxes chatados a George V, pra que lle dixera o que pensaba d'iles. Do Pazo dixéronlle qu'a etiqueta non permitía ô Rei responder a tal consulta. Por fin, atopou quen llo editara, meiante a supresión d'aquil e outros pasaxes, e ainda así e todo, o editor exixeulle que puxera unha fianza pra responder dos procesos que lles iban vir. Mais cando pideu que ll'entregaran a edición, soupo que se presentara alí un

señor descoñecido qu'a mercou toda e queimouna alí mesmo, agás un eixemprar que lle mandaron a Joyce. Por fin, en 1914 pubricouse *Dubliners* en Londres.

En 1916 pubricou *A Portrait of the Artistas a Joung Man*, novela autobiográfica na qu'estaba traballando dende 1904, e na qu'o autor aparez baixo o nome de Stephen Dedalus, isolado, misántropo, calado, cismando de cote n-un trisgado auto-análise, tristeiro, aborrecido. É unha novela sen aución, puramente psicolóxica. O símbolo é – ou semella ser – Dédalo perdido no Laberynto, que remata por fuxir. Conta a sua vida cos xesuitas, a sua crise relixosa, a sua arela de liberdade.

Tampouco o quixeron editar os editores ingreses. Unha revista escolleita pra poucos, *The Egoist*, que se pubricaba en Londres, foina pubricando en serie. En libro pubricouse en América. Despois, en 1924, Ludmile Savitzky pubricou unha tradución francesa co rótulo de *Dedalus*. Fíxose tamén unha tradución sueca.

En 1914 escribeu unha peza de teatro, *Exiles*, que se repersentou en Munich, e que foi pubricada en 1918. O asunto é o seguinte: un inteleitual irlandés, Richard Rowan, apaixoado da verdade, foise ceibando de todal-as servidumes, non lle falta por crebar mais cadea qu'a da moral. A sua dona non lle quer, e ten un amigo, Robert Hand que quer á sua dona. D'aquela, Rowan, que non quer qu'a sua dona estea coil a contragusto, cédella ô amigo. De *Exiles* fíxose unha versión italiá n.

E chegamos á obra capital de Joyce: *Ulysses*. Tampouco lla quería pubricar ninguén. En Londres, Miss Harriet Weaver direitora de *The Egoist Press*, arriscouse a pubricar algús excerptos en *The Egoist*. Nos Estados Unidos, Ezra Pound, un dos mais sonados escritores d'avangarda e dos millores amigos de Joyce, interesou a Miss Margaret Anderson e Miss Jane Heap, que pubricaban en Nova York a *Little Review* pra pubricaren alí o *Ulysses*. Mail-a Sociedade prá supresión do Vicio, de que se decataron, fixeron ás da revista catro adevertencias, e pol-o derradeiro, recolleron os eixemprares, e levaron ás direitoras ô xusgado. Foi unha cousa sonada, na que terciou de defensor un grande abogado, John Quinn, apesares do que, as encausadas tiveron que pagar unha multa de cen dólares, e prohibiuse a pubricación do *Ulysses*. Por fin, en París, Miss Sylvia Beach, que dirixe unha sala de leutura rotulada *Shakespeare and company*, emprendeu a pubricación, tendo qu'illa imprentar a Dijon, onda M. Darantière, impresor de Huysmans. Nin había quen quixera copial-o texto á máquina... Apareceu por fin *Ulysses* o 2 de Febreiro de 1922. Mais na Ingraterra e nos Estados Unidos prohibeuse a venda, e houbo que mafel-os eixemprares un por un, de matute. Ainda se non consinte alí vendelo. Mais esto fixo que todol-o buscaran, e as edicións sucedéronse.

Ulysses é un volume de 732 páxinas in-quarto, en letra miuda. Ten 18 capítulos, sen título e sen número. Contén unha novela que nin principia nin remata, e que acontece toda n-unha xornada dende qu'un home s'ergue do leito ata que se deita. Os personaxes principás son tres: Leopold Bloom, a sua parenta, Molly e Stephan Dedalus. Bloom é un home calquera un periodista que non ten ren de particular. Molly Bloom é un ser elemental e incosciente que vive por istinto. Stephen Dedalus xa sabemos coma é. Nos tres pirmeiros capítulos trátase de Stephen Dedalus nas pirmeiras horas do dia. Nos seguintes, de Bloom, a quen se vai seguindo na sua casa, na cortaduría, outra vez na casa, na rua, no baño, n-un enterro, na redaución d'un xornal, no restaurant, na bibrioteca púbrica, n-un bar, na praya, n-unha casa de maternidá, n-un burdel, con Stephen Dedalus de novo, e outra vez na casa, onde desperta á muller, rematando co monólogo interior de Mrs. Bloom.

Cóntase todo por miudo, e sen quitar detalle, por mais que sea dos qu'outros calan. Canto Bloom fai, di, pensa, vé ou sinte n-iste tempo, ven referido na noveia, e non ollado por afora, senon por adentro, atal e com'o sinte Bloom: é a corrente da concencia de Bloom, o que está referido. Asina, todo Dublin está presente na novela: ruas, casas, xente, vida. A corrente da concencia ven alí coas suas interrupcións e o seu entrambilicamento de cousas difrentes atal e coma é.

LEA VOSTEDE A NOVELA GALEGA **L A R** QUE SE EDITA MENSUALMENTE

Cada capítulo ten un estilo difrente, asegún as necesidades da escea. Hainos en forma dramatica, en forma catecismo, mete n-outros artigos de xornal, poesias, etc. O mais remarcábele é o *monólogo interior*, que é a gran novedá de Joyce, pol-a qu'os Super-realistas franceses o teñen coma precusor.

A fala é pintoresca e rica, con moitas verbas estranxeiras, inventadas, compostas, e todol-os recursos qu'un poida maxinar.

O mesmo Joyce confesa que foi a *Odysea* o que lle sirveu de plan. Os capítulos do *Ulysses* correspóndense cos cantos da *Odysea* e ademais, asegún Valery Larbaud, ten cada un o seu simbolismo especial, correspondendo c'unha parte do corpo, unha hora, un coor, etcétera. Por eixempro o capítulo IV pasa n-unha redaución, e as correspondenzas son: parte do corpo, o pulmón; arte, a retórica; coor, bermello; técnica, o entimema; título, Eolo; hai un persoaxe que corresponde ô Eolo de Homero, e a illa flotante d'Eolo é a imprensa...

Atal é a obra, cecais a mais sonada no noso tempo.

E do irlandesismo d'iste descastado, qu'imos dicir? Pois temos que dicir que padece no desterro a obsesión da Irlanda. Que todal-as suas obras tratan da Irlanda, pasan na Irlanda, e os seus persoaxes son irlandeses. Que non perde de vista a sua terra, que s'entera de canto pasa n-ela, que lee todol-os días os xornais, d'alá, que cantos papeis trai no bolso refírense a ela. Qu'o qu'o queira facer falar, tenlle que falar da Irlanda. Qu'il é tristeiro, desgraciado, exilado... Pol'o derradeiro, qu'o seu espríto é fondamente irlandés: irlandés pol-a sua rebeldía pol-a exaxeración, pol-a paixón, pol-o humorismo, pol-a cobiza do misteiro, pol-a rareza, porque non s'imita a ninguén...

***

Aínda nos quedan moitos de quen falar: Lady Gregory, Padraic Colum, Edawrd Martyn, Padraic Pearson, Thomas Macdonnagh, John Eglinton, Seumas O'Sullivan, Terencio Mac Swiney, Arthur Griffith, Daniel Corkery, Liam O'Flaherty, Sean OC'asey, Oliver Gogarty, Desmond Fitzgerald... Mais adiante voltaremos a coller o fio.

VICENTE RISCO

NOTA BIBLIOGRÁFICA

PRESENTADA AO «SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS» NA XUNTANZA DO 6 DE FEBREIRO DO 1926

Hai poucos días nun dos derradeiros mercados das cuartas feiras de Sant-Iago remexendo nun posto de libros vellos e caxeque faltos de interés, atopei un libro pequeneiro con cobertas de descôrido pergameo que merquei por dous reás porque me pareceu curioso non somente pol-o que debía decir senon tamén pol-o autor, o coñecido bispo de Ourense Ilmo. Sr. D. Fr. Joan Muñoz de la Cueva que gobernou aquila diocesis a comenzos do seculo dazaoito.

Trátase dunha vida e martirio da Sta. Mariña de Augas Santas feita no ano 1719 pol-o devandito bispo ourensan. Non ben mencionada no «Ensayo | de un | catálogo sistemático y crítico | de | libros que tratan de Galicia.

N-este libro de Villaamil sôamentes se recollen duas obras tamben moi interesantes do autor d'iste libro.

Unha que leva por tidoo: | Noticias históricas | de la glesia Catedral | de Orense | n.º 428 páx. 243 e en cuarto con 420 páx. (portada, censuras, licencias, dézimas e soneto) sin paxinazón. N-él, e no libro terceiro trata tamén de Sta. Mariña de Augas Santas. O outro libro tidóase «Compendio de la vida y martirio de Santa Eufemia de Galicia virgen y mártir, patrona de Orense cuyo cuerpo con los de los dos santos mártires compañeros, están colocados con gran veneración en su iglesia catedral por el obispo de la misma Ilmo. señor don Jr. Joan Muñoz de la Cueva.»

Encol da vida e martirio da virxe Santa Mariña de Galiza somentes cita o Villamil duas obras unha d'elas manuscritas (Cuaderno sobre Santa Marina de Aguas Santas por don Gerónimo Gómez Sandías) e que cita o autor do libro do que dou hoxe a nota e outra tidoada «Epilogo de la vida y martirio de Santa Marina de Aguas Santas» pol-o P. Juan Alvarez Sotelo.

Teño oúvido ô meu distinto amigo señor Castillo López que iste libriño é moi raro e que il somentes sabe de un que está n-unha biblioteca particular da Cruña.

Xa esto dito damos a papeleia compreta da obra.

«Don Fr. Juan Muñoz | de la Cueva, | por la Gracia de Dios | y de la Santa Sede Apoftólica | Obispo de Orense del | Consejo de su Ma | gestad, etc.

| A todos los fieles | de su Obispado, gracia y | paz en nuestro Señor | Jesu Cristo | I les dedica este breve | compendio de la vida, y martirio |, de Sta. Marina de Galicia; cu | yo sepulcro, y santo cuerpo se | venera en su Iglesia de | Aguas Santas.

Ten pirmeiro un anaco de folla co comenzo d'un grabado da santa que a xuzgar pol-o que se vé debía ser moi fermoso, e debaixo o que sigue:

| S. Marina V. M. de Galicia

Cuyo sepulcro glorioso con muchos mila | gros se venera en Aguas Santas |

| El Illmo. Sr. D. F. Joan Muñoz de la Cueva | Obpo de Orense concede 40 días de Indulgencia | a todos los que hecho el acto de contrición dixer.n |

| Sta. Marina ora pro nobis |

Franc.s á Palom.o del. – Matrilt a.o 1719 – Joan á Palom.o sculp.

Dempois ven a folla do Tidoo e escomenza o libro que ten 112 páxinas. XII capítulos e no derradeiro 5 seizons adicadas a mostrar os miragres da santa e en un tipo de letra mais pequeno a Conclusión. Tén 13 cm. de longo por 9 de ancho.

Non quero finar ista comunicazón sen antes pregar á xunta directora que active os traballos de bibliografía galega que temos dende fai algun tempo esquencidos.

RAMON MARTINEZ LOPEZ

A EDADE DO FERRO NA GALIZA

(Proseguimento)

Os longos vestidos escuros dos habitantes das Cassitérides, pódense relacionar co-as capas galegas qu'asegún nos dí Murguía, eran usadas en Roma na época de Marcial, (1) e que pertenecían a unha clás d'abrigos grosos, provistos moitas veces de capucha, que den-d'os países célticos, pásaran á capital do Imperio y-eran alí coñecidas cos nomes de ***abolla***, ***birrus***, ***lacerna***, e ***caracalla***, sendo todos iles de feitura case idéntica o ***sagum*** celtibérico, manto de lá negra que se prendía en col do peito c'unha fíbula, e da que falan Appiano e Posidonio, estando representado tamén cobrindo as costas dos bonecos votivos de Despeñaperros, nos releves d'Osuna y-en figuras iconográficas romanas da Hespaña.

Outra prenda do vestuario masculiño das gentes galegas era o cinto, que coñecemos soilo pol-as estatuas de guerreiros e que s'encontra n-elas imitado por unha supreficie lisa y-outras coma na de San Ovidio de Fafe e de Cendufe, aparece formado por tres grosos cordós, con dibuxos reutangulás e unha estrela nas costas, nas de Campos (Fig. 35 bis).

Respeito dos vestidos de muller, sabemos somentes qu'eran de teas de coores vivas, que se disporían de seguro coma no resto do mundo célticgo, en faixas e cadrados, justificando en certo modo esta presunción, a túneca da estatua de Cendufe, a mención que fai Plinio dos tecidos de Salacia, (2) qu'estaban dibuxados con cadrados, e cecais tamén as fermosas combiñaciós de coores que se conservan ainda nas teas da región portuguesa do Miño e nos labores de lá, colchas principalmente, das nosas tecedeiras aldeás.

XIV

AS ARMAS

As armas ofensivas e defensivas dos galegos da Edade do Ferro son enumeradas no seguinte pasaxe da *Geographica*: (3) Usan escudos pequenos, de dous pés de diámetro, cóncavos e pendurados de correias; levan tamén puñal y-espada... Poucos teñen courazas ou cascos de tres cristas; defendéndose outros dos golpes con redes de nervos ben tecidas; os infantes usan asimesmo ocreas, cada un leva moitos dardos e unha lanza con punta de bronce.»

Partindo dos datos que nos proporciona Strabon, podemos clasifical-o armamento das nosas tribus preromanas d'iste gzito:

Armas defensivas:

A) Escudos redondos.
B) Courazas.
C) Cascos de tres cristas.
D) Ocreas.
E) Redes de nervos.

Armas ofensivas:

A) Espadas.
B) Puñás.
C) Lanzas de punta de bronze.
D) Dardos.

As nosas informaciós acerca de taes oujetos, son moi desiguás. As estaciós esproradas hastr'o día, teñen proporcionado eixemprares d'espadas y-ainda de puntas de lanza, a forma dos escudos, dos puñás e dos cascos pódes-s'enxergar gracias ás estatuas de guerreiros, ós grabad os da chamada diadema de Cáceres — qu'asegún Bosch é galega, y-alcontrada en Ribadeo— (1) y-a cerlas moedas de tempo d'Augusto. Pero respeuto ós dardos, às redes de nervo, ás ocreas y-as courazas, témonos que contentar co texto de Strabon, sen poder-ll'engader ningunha comprobanza arqueológica.

Os escudos. – Pousado sobr'o peito das estatuas de guerreiros, erguido en outo pol-os infantes da diadema de Ribadeo, o escudo dos belicosos galegos, aparece de cote na mesma forma. Pequeno, redondo, cóncavo, idéntico

(1) Historia de Galicia, I Edición, t., I
(2) VIII, 69.
(3) III, III, 6

(1) Los Celtas, pag., 27.

en todo ó descrito na *Geographica*, e semellante á adarga celtibérica que se coñeceu co nome de *cetra*.

Mais estas repersentaciós, si ben amostran o geito d'aquela arma defensiva, nada din en troques, acerca da materia de qu'estaba formada. Alves Pereira, (1) sabio adjunto do Museu Ethnológico de Lisboa, lembrando os versos en que Silio Itálico fala das danzas dos galegos, di qu'os escudos debían ser de metal, já que d'eles sacaban sonidos pr'acompasaren os seus bailes; mais disgraciadamente, as estrofes da *Púnica* non son craras d'abondo pra permitir unha afirmación absoluta, podendo ocurrir moi ben qu'os fillos de Galiza que servían no exército d'Annibal, bateran co-as suas espadas no coiro tenso ou na madeira, cousas as duas moi usadas na frabicación d'escudos, parecendo confirmar esta opinión a ausencia de semellantes armas nas nosas estaciós, que quedaría así espricada pol-a escasa resistenza d'aqueles materiás á aución destrutora do tempo.

A supreficie esterior das cetras galegas presenta case sempre acusados con mais ou menos craridade, labores ó parecer en releve, que se consiguirían cecais apricando láminas de ferro ou bronze. Taes labores afeutan formas distintas, circulares n-unha das estatuas do Jardín da Ajuda, cruciformes y-a modo de feixes de rayos, c'os intervalos preenchidos de segmentos de circos concéntricos, no guerreiro de Vizella, e c'os mesmos segmentos partidos en catro porciós e juntados dous a dous, por liñas reutas no de Cendufe (fig. 36).

Alves Pereira, de quen tomo istos datos, fai notal-a semellanza dos derradeiros dibuxos cos qu'aparecen adornado os reversos d'algunhas moedas de Salacia e da pretendida omonoia de Segóbriga e Sagunto, reversos tidos pirmeiro por figuras laberintecas, mais que non son outra cousa que repersentaciós de cetras, asegún demostrou o numismático francés M. de la Goy. A circunstancia de pertenecercn as ditas moedas ó reinado do imperador Augusto, vencedor das tribus do N e NW da Península, da a case certeza de qu'aquiles reversos figuran algo coma tropheos dos povos sometidos ó Imperio, e por outra parte, a perfeita imitanza dos adornos das adargas c'os qu'ostenta no seu escudo o guereiro de Cendufe, e tamén a presencia nos umbos do circo concéntrico e da roda con radios reutos ou curvos, tan frecuentes nas pedras das citanias, autoriza a pensa que taes cetras foron usadas pol-as gentes da nosa terra. (figs. 37 e 38).

As courazas.— Carecendo coma carecemos de toda información a elas relativa, soilo podemos siñalar o feito de que nos países celtibéricos foron alcontradas courazas metálicas grabadas con circos concéntricos e co-as espirás aparelladas que tamén s'atopan na nosa cultura dos castros. (1)

Os cascos de tres cristas. - O probrema da identificación arqueológica d'esta arma, foi abordado por Leite de Vasconcellos n-un artigo que pubricou no tomo XI da sua revista *O Archeologo portugués*.

O ilustre sabio dispois de faguer unha comparanza do texto da *Geographica* co outro da *Bibliotheca* de Didoro Siculo, no que se fala de capacetes celtibéricos coroados por prumas tinguidas de púrpura, e d'estabrecel-a semellanza que debía eisistir antr'iste tocado guerreiro y-os nosos cascos de tres cristas, descrebe unha moeda de Carisio (fig. 39), legado d'Augusto nas guerras cántabras, qu'ostenta no seu reverso, a cabeza d'un home coberta por un casco rematado por dous penachos e un botón. Razona seguidamente Leite de Vasconcellos acerca do sentido e repersentación de tal figura, que considera com'embremática dos povos vencidos pol-o general romano, y-esprica a diferencia antr'os dous penachos da moeda y-os tres do texto de Strabon, por falla de rigurosidade etnográfica no obreiro que grabou aquela, engadindo, respeito da forma do capacete, qu'asegún Babelon, e coma cecais siñala Diodoro debía cobrir por completo o cráneo y-a cara, da cal parece querer imital-as faiciós.

Continuaráse

(2) Loc. cit.

(1) Alves Pereira, in Novas figuras de guerreiros lusitanos descobertas pol-o Dr. L. de Figueiredo da Guerra, Archeologo Portugués, vol., XX, pag., I parece incrinarse a ver unha couraza no saio adornado con ringleiras do SS, qu'ostentan os guerreiros dos Campos (vex. fi. 35 bis), anque nos cremos que se trata singelamente d'un tecido.

ARCHIVO FILOLOXICO E ETNOGRAFICO DE GALIZA

CONTOS DE XASTRES, (1)

1. O qu'atinou pr'as orellas

ERAN home e muller, e gobernábanse ben, mais tanto querían aforrar, qu'á noite comían o caldo ás escuras, pra non gastaren gás.

Chamaron ô xastre, e estivo cosendo, e ô chegar a noite, de que recolleron, a muller sacou o caldo, e sentáronse a cear na cociña. Coma xa era noite pecha e non vían, o xastre perguntou:

– Señora ama: e logo non alcend'a luz?

– Ay non, San Antonio! que se gasta moito gas, e vai moi caro. Vese ben, vese ben.

– No! pois eu non sei s'atinarei.

– Afina afina, que tamén afinamos nós.

Principiaron, e o xastre iba collendo as berzas, e metíaas nas orellas. D'alí a pouco dixo:

– Señora ama, a miña cunca non lle ten caldo!

– Vosté que dí?

– Afellas que non llo ten.

– Bai bai, pois eu boteillo.

– Pois traya a luz e verá coma nono ten.

A ama pousou a cunca, e refunfuñando, alcendeu o candil. Entón viron ô xastre co-as orellas cheas de berzas:

– Ay, señor Ramón, vosté que fixo, que meteu as berzas nas orellas?

– Pois, Señora, eu non lle dixen que non iba afinar? coma non vía, en lugar d'afinar pr'o bico, afinei pr'as orellas.

(1) Os números 1, 2, 3 e 5, foron recollidos na terra de Celcelas. O número 4, foi recollido na Limia (parroquia de Lamaza, concello de Rairiz de Veiga).

Referentes a xastres hai na nosa Terra infinitos contos, nos qu'aparecen de cote, por un lado coma mrl pillos, e por outro coma mariquiteiros e medrós. Coñecido é o dito de que: *Sete Xastres fan un home*, ô qual'hai a resposta de que:

Sete xastres fan un home
no ano do pan barato,
que no ano do pan caro
fazen falta vintecatro.

2. O que gastaba moito fio

TAMÉN contan d'outro Xastre, qu'a ama lle daba o fio tasado, e sempre llo estaba pedindo, dáball'un novelo e a pouco xa non tiña fio.

A ama enrabechada, rifoulle moito, e pechoulle o novelo n-un caixón, non deixándolle mais qu'a punta do fio fora...

O xastre tirou pol-o fio, sacouno todo, foino envolvendo, e gardouno na faltriqueira. Chamou á ama:

– Señora ama, acabouse o fio!

Ela abriu o caixón pra ver, e viu qu'era certo.

– Ay que demo d'home! Coma faría pra sacal-o fio sen abril-o caixón!

O xastre amostroullo e díxolle:

– Veleiquí o ten, pra qu'adeprenda a non dalo tasado.

3. O que gastaba moito tempo

OUTRO xastre puña a enfiada moi curta, e a ama rifoulle, e díxolle:

– Ay maestro, todo o tempo se lle vai en metel-o fio na agulla; d'ise xeito nunca arremata!

– E logo com'hei faguer, Señora?

– Poña a enfiada longa, e así verá coma non ten qu'andar enfiando tantas veces, e apura mais a coser.

O xastre puxo unha enfiada tan longa com'o corredor ond'estaba cosendo. Pegaba unha puntada e dáball'a agulla ô rapaz que traguia d'aprendiz e decíalle:

—Anda pr'alá co-iste fio!

O rapaz botaba a correr at'o cabo do corredor, ata que pasaba o fio todo, e volvíalle traguer a agulla ô maiestro. Iste pegaba outra puntada, e volta a mander ô rapaz coa agulla

e d'iste xeito pasaba o tempo e corría o xornal.

Por fin, de qu'a ama se decatou, díxolle:

– Abonda, Maiestro, cosa coma queira.

4. O da cadeliña

IBA un xastre unha vez por un camiño, e levaba unha cadeliña pequeña atrás d'il.

Unha muller principiou a berrarlle de lonxe:

– Tío home! Tío home! O do can!

O xastre seguiu camiño, decíndolle â cadela:

– Anda, cadeliña anda,
Que conosco non han:
Xastres non son homes,
Cadeliña non é can...

5. O castigo dos avaros

ERAN tamén home e muller, e tiñan sona de matar â fame ôs que il'iban traballar â casa. Aquil xastre soupoo, e cando foi, xa iba avisado. Ben sabía que dar non lle darían ô xastre nin â costureira, mais iles comían ben, qu'o tiñan todo pechado n-unha y-arca, no sobrado. Chegou, e díxo que lle cumpría un sitio onde cortar, botou o pano na arca, e púxose a cortar. De que cortou, sentouse na arca a coser. A ama díxolle:

– Ay maiestro, veña pr'eiquí pr'a solaina, qu'ahí non vé.

– Non, señora, donde corto, coso – respondeu o xastre. E houbo que deixalo.

Chegaron as doce, e a ama foino chamar:

– Veña xantar, maiestro, que son horas.

– Ay non señora, donde corto, coso e donde coso como.

Porfioulle, e nada. Tiveron que vir xantar co-il na arca. Inda ben non principiaran, cand'a ama, ergueu a fonte, e díxo:

– Vaya, mesa posta, mesa erguida.
Comer moito fai doer a barriga.
Fartos vós, e fartos nós,
Demos todos gracias a Dios.

Botou un latinorio, e levou a fonte. O xastre rabeaba de fame, pero calou. Rabear, tamén rabeaban iles, que non podían ir â arca. Seguiu cosendo; chegou a noite, e volvérono chamar:

– Non señora, donde corto, coso; donde coso, como, e donde como ceno.

Volveron traguel-a fonte pr'a y-arca, volveron principiar, e volta a ama a levar a fonte e a dicir:

– Vaya, mesa posta, mesa erguida.
Comer moito fai doer a barriga;
Fartos vós, e fartos nós,
Demos todos gracias a Dios
Rezaron, e despois díxo:
– Vaya, maiestro, veña á cama.

– Ay non señora. Donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo.

– E vai durmir ciquí na y-arca? Mire que vai enfermar.

– Non señora, donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo.

E por meis que porfiaron, nono sacaron da tema e tiveron que deixalo. Fóronse deitar. O xastre deitouse na arca e fixo que durmia.

Aló pol-a noite adiante, espertou o vello, abríndosell'a boca, e díxoll'a muller:

– Ay Marica, que fame che teño!

– Eu tamén, mais o demo do xastre deitouse na y-arca, e non podemos ir a ela.

– Ay se tiveras algo pra me dar, qu'eu morro de fame...

– Pois deixa, que vou ver s'hai unha miga de fariña, e fagoche unhas papas.

E ergueuse e foi â cociña e principiou a fervel-as papas. O xastre qu'ouvira todo, cando lle pareceu, ergueuse e foise pr'â cociña:

– Brrrr..., que frío! – díxo fregando as maus.

– Ben feito, ben feito! Se se viñera á cama e non quedara na arca... Eu ben llo d'ixen; quérese deitar agora?

– Non señora; donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo E logo vostede que fai?

– Eh! estou ciqui fervendo unhas miadas.

– Pois pra eso élle moi boa a borralla.

E colleu o badil, ergueu o testo, e principio a botar borralla nas papas.

– Non lle bote, señor, non lle bote que x levan moita.

– Non señora, non lle fai mal, canta mais leven, millor.

E volveuse deitar na y-arca. A ama foi ond'o home.

– Qué me trás, Marica?

– Qué che vou traguer! Estábache faguendo as papas, o deño do xastre foi alá, dixenlle qu'eran miadas, y-encheunas de borralla.

– Ay, Marica, qu'eu morro de fame... Ay por Dios, Marica traim'algo qu'eu morro!

– Pois deixa, que vou ver s'as pitas puxeron, e cozoch'os ovos na lareira.

E baixou ô galiñeiro, trouxo dous ovos, e meteunos antr'a borralla pr'os cocer. A pouco, o xastre ergueuse e apareceu na cociña:

– Brrrr... qué frío!

– Ben feito, ben feito; porque non vai pr'a cama?

– Non señora, donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo... Déixeme quentar un pouco...

E colleu o badil e principiou a remexer no lume ata qu'escachifou os ovos. Ó pouco volveu pr'a y-arca. Voltou a ama ond'o home.

– Qué me trás Marica?

– Qué che vou traguer? Estábache cozendo os ovos, chegou o deño do xastre, remexeu no lume y-escachifounos.

– Ay, Marica, qu'eu morro de fame! Traim'algo qu'estou morrendo!

– Pois deixa, que vou ver s'hai fariña millo e fagoch'unha vica.

Foi, colleu a fariña, fixo a vica, púxolle o testo, e deixouna a cocer no lume, e volveu ond'o home:

– Vaia, xa está a vica feita. O xastre non foi. Agarda un pouco e volvo por ela.

O xastre deixounos estar deitados, ergueuse agusiño, foi â cociña, colleu porqueria, abriu a vica, meteulle a porquería dentro, deixouna com'estaba, e volveu pr'a y-arca.

D'alí a pouco foi a ama pol-a vica, moi afouta, e levoulla ô home. Emprincipiaron a comér, e ô pouco, o vello púxose a berrar:

—Ay, Marica ti que me trouxeche eiquí, que boto os figados!

Miraron, e viron a porqueria.

– Foi o deño do xastre – dixo a ama – condanado, que me foi alí, y-eu pensaba que non!

D'aquela érguese o xastre e díxolles:

– Ben feito, pra qu'adeprendan, que mataban â fame ôs xastres e âs costureiras, pois agora xa saben o que é a fame!

Os vellos escarmentaron e non volveron âs andadas.

TODO GALEGO DEBE POSEER AS OBRAS
DO POETA DA RAZA

DA TERRA ASOBALLADA
O BENDITO SAN AMARO
NA NOITE ESTRELECIDA
VENTO MAREIRO
NO DESTERRO

PEDIDOS A "LAR" REAL, 36 1.° A CRUÑA

HOS HOMES OS FEITOS, AS VERBAS

Os Actos do Seminario d'Estudos Galegos

O domingo, 14 de Marzal, celebrou o Seminario d'Estudos Galegos de Compostela dous actos literarios importantes que levaron a Santiago moi boa parte da intelcitualidade galega. Foron: a comemoración de D.ª Carolina Michaelis de Vasconcelos, e o ingreso no Seminario dos catro poetas mais repersentativos do noso tempo, Cabanillas, Noriega Varela, López Abente e Taibo.

De fora de Santiago, foron, antr'outros, Lugris Freire, Villar Ponte (A)., Carré Alvarellos e Casal, da Cruña; Castelao, Iglesias Vilarelle e Filgueira, de Pontevedra; Blanco Torres, de Vigo; López Abente, de Muxía; Otero Pedrayo, Cuevillas e Risco, d'Ourense. Agardaban tamén a Anxel del Castillo, a Antón Lousada Diegues e a Victor Casas, que non poderon ir, e qu'escribiron aderindose ô acto, coma tamén os Sres. Arias Sanxurxo, Banet Fontenla e Banet Diaz-Varela, de Monforte de Lemos.

Noriega Varela e Cabanillas tampouco poideron asistir, contra a sua vontade.

Antr'os qu'estiveron e os membros residentes en Santiago, coma os Sres. Cotarelo, Cabeza de León, Candeira, Tobío, Filgueira Valverde, etc, falouse moito comentando o noso movemento centifeco e literario, e o labor presente e futuro do Seminario, com'os Catálogos bibriográfico, dos castros, dos moimentos arquiteitónicos, da léngoa, e o Museu Etnográfico. Os forasteiros eisamiñaron as coleiciós donadas pol-o Sr. Arias Sanxurxo, as papeletas bibriográficas coleicionadas e as obras d'arte que posee o Seminario na sua nova casa, no Colexio de San Clemente, cedida pol-a Sociedá Económica.

A velada en honor de D.ª Carolina Michaelis de Vasconcellos.

Foi ás 11 e meia da mañá, no Salón d'Actos dá Económica, cheo d'un púbrico escolleito, no qu'había distintas donas, e n-un ambente de intimidade e de sinxelo recollimento. No estrado sentáronse todol-os membros do Seminario, persidindo o Profesor Cabeza de León, co fundador do Seminario Dr. Cotarelo, o Segredario Sr. Tobío e o Censor, Sr. Filgueira Valverde.

Con sinxelas e fermosas verbas, o Presidente do Seminario, D. Salvador Cabeza de León, abriu a sesión, faguendo notar a sinificación do homaxe â insine investigadora do pasado literario luso-galaico, despois do que cedeu a palabra ô Dr. Cotarelo.

O Sr. Cotarelo fixo un fermoso discurso, no que soupo poñer na outura de que é merecente o labor do Seminario, que aquil día congregaba alí a cantos o axudan con antusiasmo, e a sinificación espirtual da ilustre comentadora dos Canzoneiros, a quen tan obrigada está Galiza coma Portugal.

O Sr. Otero Pedrayo presentou a D.ª Carolina Michaelis coma continuadora da tradición da Alemaña romántica, que soupo interesarse pol-o autóctonismo de todal-as terras, dando nacencia ô movemanto qu'as fixo espertar.

O Sr. Risco fixo notar como o tempo da nosa literatura que Carolina Michaelis fixo revivir nos seus estudos, foi o tempo da cultura común galaico-portuguesa, e que volver a aquela comunidade espirtual foi dend'o comenzo a arela dos traballadores da nosa autual renacencia, obra que compre seguir.

O Sr. Lugris, n-un discurso valente, e cheo d'antusiasmo, fixo un estudo sintético da obra da Sra. Vasconcellos, en todol-os seus aspeutos, e saudou con verbas acesas a renacencia galega.

Pechou a sesión con afinadas verbas, o Presidente do Seminario.

O púbrico aplaudiu cordialmente ôs oradores.

A sesión do serán

No mesmo salón, ateigado de púbrico, celebrouse a sesión d'ingreso no Seminario de Ca-

banillas, López Abente, Taibo e Noriega. Os Sres. López Abente e Taibo leeron iles mesmos os seus poemas. Os dos Sres. Cabanillas e Noriega, ausentes, leéronos respectivamente os membros do Seminario D. Secundino Lugrís e D. Xavier Pardo.

Os asistentes poideron apreciar a obra igualmente chea de outura e d'engado, de catro poetas inteiramente desemellantes. Non pode haber maor distancia do estro ergueito, vario, soberbo e vibrante, chegando tantas veces ô épico, do Poeta da Raza, â ispiración homilde e soave do Poeta da Montaña. Ainda cando un e outro son tenros e sentimentalmente liricos a difrencia é fondosísema.

López Abente, clásico e grave, de rouco acento pondaliano, non ten que ver con ningún dos dous. Chamaron a atenciôu algús dos poemas inéditos que leeu, especialmente algús de xeito descriptivo, ou millor, evocativo, da rexa veiramar ond'il vive.

Taibo, mais aberto qu'os outros â modernidade, non por eso deixa de ter certa imitanza, moitas veces, cos da época anterior a Cabanillas, anque outras, ainda sendo ben persoal e distinto, parez seguir a escola d'iste. N-il atopamos certo xeito trovadoresco.

Outras cousas.

Os membros forasteiros do Seminario foron ben agasallados. Moitos residentes en Santiago, e outros inteleituales compostelans, acompañáronos a xantar no Hotel Arxentino. O trio Harguren, do que forma parte o pianista Manolo Cerdeiriña orgaizou no Café Español, da Rua do Villar, unha sesión de músseca galega, na que interpretaron ***Amor enxebre*** de Brage; ***Da lenda de Montelongo***, de B. del Río; a ***Muiñeira*** de Sarasate; ***Un adiós a Mariquiña*** de Chané, e ***Meus amores***, de Baldomir

Tamén os agasallaron no Café Español, a noite do sábado, os estudantes vascos da Universidade cos que os inteleituás galegos estiveron ata moi tarde, en franca e cordial fraternidade.

DO MUSEO ETNOGRÁFICO GALEGO

O Seminario ten o pensamento de levar a efeito esta ideia, pol-a que ten loitado hai tempo moitos dos nosos escritores, en especial, Antón Villar Ponte e Vicente Risco. Podemos dicir que moi logo ha ter realidade, pois partindo dos donativos do Sr. Arias Sanxurxo, o Seminario propúxose realizala, é moito o antusiasmo e a capacidade de traballo d'aquiles rapaces, e saben que contan fora de Santiago con moitos qu'os axuden. O plan está xa concebido e matinado.

Por unha parte, pol-o que toca â Etnografía moderna, son moitos os membros do Seminario que teñen ofrecido donar coleicións. Así e todo, o qu'os particulares poidan facer a prol do Museu, non é moito. A creación do Museu, por modesto que sexa – ninguén arela pol-o d'agora igualar os Museus etnográficos de Praga e de Berlín, cáxeque nin tan xiquera, n-algús anos, o Museu Vasco de Bilbao – require cartos.

Por iso, o Seminario solicitou das catro Diputacións galegas, donativos en diñeiro pr'a fundación do Museu. Sabemos ata d'agora qu'as d'Ourense e Pontevedra ofercceron xa a sua axuda. Coidamos qu'as outras tamén hanse decatar da trascendencia da obra. O Museu Etnográfico, fora do seu inapreciábele valor centifeco, fora do méreto artisteco das coleicións que poida arrecadar, ha ser-a mais firme e sinificativa executoria da personalidade de Galiza; un moimento eterno ergueito ô pobo galego coma criador e coma traballador.

As Corporacións púbricas teñen o deber d'axudalo: Diputacións e Concellos, todol-os Concellos de Galiza, e tamén todal-as Sociedades galegas, da Terra e d'América, e ainda os particulares: todos poden dar algún ouxeto d'interés etnográfico, entendéndose que o ten toda cousa típica, feita por maus galegas, ou eiqui empregada a colio, que poida revelar calquera detalle, por insinificante que pareza, e tamén fotografías, dibuxos estampas, escritos documentos que poidan ilustrar en col da vida galega.

Con soila que se conseguira dotar â nosa Terra do Museu Etnográfico, o paso do nosa xeración non teria sido en balde.

A «SOCIEDAD CORAL POLIFÓNICA» DE PONTEVEDRA

De todal-as realizacións d'arte conseguidas na nosa Terra n-iste tempo, no que se non pode por menos de recoñecer qu'a xente bule

e traballa, pode que ningunha teña a considerábele importancia que tuvo a presentación ô púbrico do Coro Polifónico de Pontevedra, o 23 do mes de Marzal.

Había moito tempo qu'iste agrupamento, do que forma parte moita xente principal da vila do Lérez, e, o que val mais ainda, moita xente educada musicalmente viñase preparando para escomenzal-o seu labor. Foi unha preparación d'obra ben feita, com'o seu emprendimento requería.

A *Sociedad Coral*, com'ela mesma decrara no programa do seu pirmeiro concerto, nasceu d'unha pequena e íntema xuntanza d'amigos da músecа, os que siguen sendo, co mestre direitor Antón Blanco Porto, o espríto animador do meritorio agrupamento. Antr'iles atópanse dous dos nosos mais queridos amigos e colaboradores, dous homes afeigados d'amor pol-a grande arte e pol-a nosa Terra e a sua cultura: Antón Lousada Diéguez, Presidente do Coro, e cantor tamén na corda de barítonos, e Antón Iglesias Vilarelle. Na creación do Coro propuxéronse somentes un labor educativo: atraguel-a atención e a querencia do púbrico galego car'as fontes enxebres da músecа, a arte popular e as obras dos grandes mestres da polifonía, precurando espallal-a sua coñecencia. Pra elo xuntaron un Coro de voces (señoritas e homes) que baixo a direición de Blanco Porto estivese moito tempo ensaiando na interpretación das millores obras clásicas de músecа vocal, e de cantos populares, nosos e alleos, armonizados prô xeito polifónico. A porta pechada e sen púbrico, sen mais púbrico qu'o Castelao, que se lles agregou com'escenógrafo, fóronse levando os ensalos.

Por fin, xa maduros pr'emprincipial-o seu labor, o mentado día deron o concerto de presentación no Teatro Principal de Pontevedra.

O programa.

Tivo tres partes. A pirmeira, de músecа d'autores antigos e modernos, emprincipiando co mestre dos Corales, o iniciador do estilo polifónico e da músecа moderna, Xan Bastián Bach, a quen debíase iste homaxe. Cantaron d'il o Coral *Freuet euch, ihr Christen alle*. Seguiron c'un fermoso madrigal de Roland de Lassus, mestre belga do século XVI, titulado *Vinde Iedos*, que chamou moito a atención dos entendidos. Iste madrigal cantárono en galego; pra elo, a sua letra foi traducida â nosa léngoa por Iglesias Vilarelle e Filgueira Valverde co tino e gusto con qu'iles saben facelo. Despois a *Serenata de catro galás a unha dona*, cuarteto cómico de Borodin, e *Don Joan i Don Remón*, romance popular cobre temas mallorquís, do mestre da músecа hespañola, Felipe Pedrell.

A segunda parte foi toda de músecа relixosa, dos grandes mestres do século XVI e XVII: *In nomine Jesu* de Jacob Handl; *O sacrum convivium* de Ludovico Viadana; *Hievír* de Tomás Luís de Victoria; *Tristis est anima mea* de Giambattista Martini, rematando co *Exultate Deo* de Palestrina.

A terceira parte foi de músecа popular: *Los mozos de Monleón* tonada Salmantina, por Benedicto; *El cant dels aucells*, cántiga popular de Nadal por L. Millet, e tres cantos populares nosos, armonizados por Fray Luís María Fernández; *Porque choras miña prenda?*, *Este é o tempo* e *Camiña Don Sancho* (romance), que marcan vieiro novo prâ nosa músecа.

Fora de programa, cantou o Coro unha fermosa canción rusa do Volga — *Stienka Razin*.

É dina de loubanza a escolma feita nas obras pra compôr iste programa, e o seu ordeamento en partes, qu'amostran gusto e coñecencia.

Os decorados do Castelao.

Por pirmeira vez; o Castelao revelouse com'escenógrafo, e tan grande, tan forte, tan xenial, coma nas outras modalidás da sua arte. Castelao soupo colaborar no labor do Coro Polifónico coa punxente intuición que ten de cote, que fura no sinificado íntemo das cousas, e tradúceo en adautacións maravillosas.

Fixo pirmeiro un telón de boca: un gran pano mouro sementado de froles de vivos tons, qu'estrelan sobr'o fondo negro en leda e brilante policromía. No meio e meio está o rubro da Sociedade: o Rei David do Pórtico das Platerías co-a lênda en letras románicas que di: «Sociedad Polifónica de Pontevedra.» Despois fixo fondos pra cada unha das partes do programa.

D'iste geito, a pirmeira parte, fundamentalmente profana, cantouse n-un fondo de salón, en gris, con alfombra e gradería bermella, d'un contraste perfeito, d'unha maxestosa sinxeleza.

A segunda parte, de músecа relixosa, cantouna o Coro atrás d'un telón, repersentando un fermoso pórtico románico con moitas figuras, e pr'o *Exultate Deo* de Palestrina, lociu un soberbo rosetón oxival, d'un efeito prodixoso, e que consideran com'un dos millores acertos da escenografía moderna.

Por fin, a terceira parte fixose c'un decorado repersentando unha gran fiestra alumeada pol-o luar.

O triunfo do Castelao foi superior a canto s'agardaba do seu imenso xenio.

A interpretación.

Ainda sendo homildes as arelas da Sociedade Polifónica, soupo abranguar un éisito coma se lcmbran poucos na nosa Terra. O Teatro Principal estivo cheo, con moita mais xente da que n-il colle comodamente: habia cadeiras metidas antr'as lunetas, xente de pé, algús s.-bindose onde podían. O aspeuto da sala era do mais locido.

A xente ovacionou os lenzos do Castelao, e ô Coro dend'o comenzo.

O labor dos cantantes estivo á outura que s'agardaba, e chegou ô cume na segunda parte. Houbo que repetir o *Exultate Deo*. Tamén mereceron loubanza os solistas: a Srta. Luz Fernández, soprano, no *Cant dels aucells*, e Xosé Castro Souto, tenor, na *Canción do Volga*. E ainda os cantos galegos do derradeiro.

Remate.

Veleiquí as novas que temos do acontecemento artísteco do 25 de Marzal. Non sei cando poderemos escoital-o Coro Polifónico fora de Pontevedra. D'un xeito ou d'outro, podémonos gabar xa d'un bó emprendimento d'arte grande, e precisamente na músecа, onde tanto domina o gusto ruín na nosa Terra, n-esta terra d'artistas espontáneos, onde cada mozo da aldeia é músecо e poeta.

O SAN FRANCISCO D'ASOREY

Vimos en Santiago a derradeira obra do insigne escultor.

En madeira policromada – madeira vivente, madeira espirtualizada en dous sensos: espirtualizada pol-o traballo a un tempo miudo e xigante, espirtualizada pol-a plasmación do sentimento, d'un sentimento no que non hai dúbida qu'a vida do Seráfico Padre (a mais eixemprar das vidas humans) foi intimamente vivida: madeira con alma — traballada con minucia at'o derradeiro detalliño, c'un longo e demorado esforzo d'atención, e conservando cada mordedela da goiva no pau, a impronta do traballo material que se volveu arte e vida, o sinal do procedemento, com'en cerios xaponeses y-en algús ocidentás con concencia artísteca, que traballaban â luz da lámpara da verdade.

O Santo, figura alongada ata mais do natural, coroado de froles e paxaros por riba da groseira cogulla que lle cobr'a testa, ofrece a sua carne màrtir, cos brazos en cruz, apoyado n-un penedo e no couce d'un arbre, que desprende unha pola, apegado â terra pol-o sentimento fraternal, crucificado na Natureza por propia vontade, cos sagrados estigmas en pés e maus, os cravos xa cobertos pol-a pel, pés e maus de Cristo d'un imitador de Cristo real e verdadeiro, pechadol-os ollos â luz do mundo, abertos por adrento â luz interior onde frolecen xa as estrelas do ceo, alma chea de bestas e paxaros e homes e arbres e terra e penedos, que recolle en amor a Natureza inteira pra levarlla a Deus. O lobo, empoleirado atrás do Santo asoma por riba do brazo dereito pra acochar no seo fraternal unha testa de prodixosa realidade, traballada pelo por pelo, pechados tamén os ollos, com'un can cand'o acariñan rañándolle antr'as orellas. A estofa grosa com'un cilicio que cobr'a medias a probe carne do Santo, está por adiante coberta de remendos de teas ordinarias ou preciosas, que marcan n-ela unha gran cruz.

Aseguran qu'Asorey fixo esta obra, porque aló en Madrí puñéronlle a chala de que non sabia tratar mais que temas galegos. E anque así fora, qué?... E si o San Francisco é un tema universal, por ser universal, deixará de ser galego? De todos xeitos, consigueu co'il un dos seus maores acertos.

E agora, alá vai co'il pra Madrí... en demanda cecais d'outra terceira medalla!. . Seica lle poñen medo os Pirineus...

Vai pra Madrí, onde somentes tres ou catro, e non dos que mais estimanza gozan, comprenden a arte grande; os outros, ou xusgan c'un rancioso criterio académico, ou con criterios d'importación; ou un clasicismo noxoso, ou a moda...

Coidamos qu'Asorey ganaría mais, que Galiza – a quen il debe a sua ispiraciôu e o seu xuicio, e coa que ten pol-o tanto iste deber – ganaría tamén mais, si se decidira a pasal-a fronteira...

EXPOSICIÓN D'ARTE GALEGA EN SANTIAGO

TENCIONAN ist'ano, pol-o Apóstolo, facer unha que ha ser se cadra a mais compreta que se teña feito na nosa Terra. Queren recadar o concurso de todol-os artistas, e tamén de todal-as Corporaciós e de todal-as Sociedás e particulares que posean obras d'autores galegos. Se todos corresponden coma deben, ha ser unha ben boa demostración de canto Galiza fai e pode en materia d'arte.

LIBROS

GALICIA, VOTO EN CORTES.
por M. SILVA FERREIRO.

MOITO se ten falado d'iste asunto, e caxeque de cote d'un xeito impreciso. Lopez Ferreiro estudouno algo, e recentemente, nas suas *Notas viejas Galicianas*, refireuse a elo D. Pablo Perez Constanti, D. Manuel Silva Ferreiro, Catedrático da Universidade Potificia de Santiago, pubrica agora este libro onde recolle toda a historia da representación de Galiza nas Cortes casteláns, e do sonado preito do voto, coma tamén da Escuadra galega. Unha cousa qu'o autor non fai, e que houbera estado ben, fora que houbera posto ô principio unha referencia dos traballos anteriores e das fontes de consulta en col da materia. O autor manifesta que non se sabe por qué Galiza deixou de ter voto en Cortes, e desbota a opinión – posta no artigo *Galicia* do *Dicionario Espasa* – de que foi por seguil-o partido da Beltranexa, opinión que seguiron case todol-os escritores galegos do século pasado. Por certo que Martínez Sueiro, nos *Fueros municipales de Orense* asegura que foi moito antes, por ter deixado de ser realenga a mais da terra de galiza. As repetidas xestiós das cibdades galegas, as rivalidás anir,elas, o repartimento e pagamento dos cen mil ducados que lles costou recuperal-o voto, están referidos por miudo asegún diferencia de documentos do Archivo do concello de Santiago.

HACIA UNA MORFOLOGÍA DE LA VIDA GALLEGA.
por JUAN JESÚS GONZÁLEZ.
Santiago, 1925.

CECAIS unha miga trabucado o título d'iste libriño – por dar cerio valor normativo â verba *morfoloxía*, de valor puramente especulativo – contén emporiso un traballiño, ateigado d'atinadas ouservaciós, onde se discute o *probrema da grande urbe*, suscitado eiqui por Faraldo e Vilar Poute e discutido en difrentes sensos por Valle Inclán, Montes, García Martí, e outros. Xan Xesús González é do noso pensar, incrinado â intensificación da vida nas pequenas vilas, e fúndase pra elo principalmente, no caraute da xente galega, refrautaria ô urbanismo, e na imposibilidade xeográfica da gran cibdade. Unha consideración crítica ben feita do caraute do galego dentro e fora da terra; unha xusta apreciación da Edade Meia, avaloran iste traballo.

DE LA NATURALEZA: SU SENTIMIENTO Y COMPRENSIÓN. LA ATLÁNTIDA, confrencia do MARQUÉS DE FIGUEROA na Universidade de Coimbra, pubricada pol-a Unión Ibero-Americana.

O noso ilustre colaborador estuda eiqui n-esta fermosa confrencia o probrema da esistenza da Atlántida, en relación co sentimento da Natureza coma criador dos mitos. Pon os indicios do continente solgado a carón da teoria de Wegener, e sen decidirse, porén, afirma a perennidade do mito, ond'está o qu'a Natureza suxire, pois: «Naturaleza sugiere harto más de lo que expresa» e «no se revela tanto directamente, como por indirecto modo.» A Atlántida aparez ligada â doutriña dos desprazamentos verticás, frente ôs desprazamentos hourizontás de Wegener, e ouservaciós d'outra caste, dan, coma di Mendes Correia, «verosimil hança á Atlántida»... Lembremos nós como, nos pirmeiros anos do noso movemento, o mito da Atlántida – berce dos Celtas asegún Verea e Aguiar – ergueito de novo por Porteiro, foi pra nós un símbolo.

Non deixe de mercar
COUSAS por CASTELAO
Prezo CATRO pesetas

REVISTAS

CÉLTIGA 10-I-1926.

¡Ela! por Urbano Gonzalez Varela – *El momento de Galicia – Galiza e o Minho* por João Verde – *Aturuxos en el mar* por Ramón Suarez Picallo—*Sonetos de Amor* por Leon Yarara—*Hispano americanismo* por A. Alonso Rios – *La segunda comida de camaradería de Céltiga – Un gran escultor gallego—Cosas de los troyanos* por José Luis Bugallal – *Roma* por Pedro Roca y Marsal – *Un xuntoiro proveitoso* por Cesareo Figueroa Gamayo—*Vicente Risco* por Blanco Amor – *O curazón da terra* por Xan de Pezos – *Teoría do Nacionalismo Galego* por Vicente Risco – *Discurso do Dr. Luis Porteiro – Curros* por R. Cabanillas – Informamaciós, Efemérides, Fotos de Trives, *Agua fuertes quincenales*, ilustraciones de Bcrobio, Camilo Rodeiro e outros.

CÉLTIGA 25-I-1926.

Pol-a Patria por Eduardo Pondal – *El momento de Galicia – A Saudade* por Noriega Varela – *Romance de Saudade* por Blanco Amor – *Figuras de cornisa* por Prudencio Canitrot – Unha carta do Cabanillas – *Concepción Arenal – Libros – O Pulpo* por A. Zapata García – *O Seminario de Estudos Galegos de Santiago* por Vicente Risco – *Teoría do Nacionalismo Galego – Un ollo de vidro* por Castelao – Informaciós diversas, Alalás de Sarandós e Casiro Caldelas, etc.

NAÇÃO PORTUGUESA
n.º 7-8, 3.ª serie, 1925.

Nos atrios da Cidade Nova por Antonio Sardinha – *A emigração clandestina* por Artur C. Figueira – *Un novo Iberismo* por M. de Oliveira Lima – *Palabras que nâo foran escritas* por Pedro T. Pereira – *Un grande jurista português* por Marcello Caetano – *A política de Africa de El-Rei D Sebastião* por Manuel Múrias – *A memoria de Henrique da Gama Barnes* por M. M., J. Lucio de Azavedo, Hipolito Raposo – *Cipo, Crónicas do mes* etc.

GIL VICENTE, Guimaraes
Novembro-Dezembro
de 1925.

Unha outra revista dos integrallstas lusitanos, «revista mensual literaria e de cultura nacionalista», rotúlase, e amostra a difusión en Portugal tamén d'un pensamento que a sí mesmo califícase de reaccionario. Trai iste número traballos de José Pequito Rebelo, Eugenio de Belonor e Alberto V. Braga, o d'iste adicado ôs *Nichos de «Alminhas»* ou petos das Animas, dos que tanto hai na nosa terra e que tan útil é confrontar cos d'alen Miño. Tamén hemos dar un resume d'iste traballo no noso *Archivo filosófico e etnográfico de Galiza*.

BOLETIN DE LA JUNTA PROVINCIAL PARA LA LUCHA ANTITUBERCULOSA, Cruña, Xaneiro 1926.

É o pirmeiro número. Ven proseguir o do Dispensario Antituberculoso, e require o esforzo xeneroso de quenes queiran axudar n-esta humanitaria cruzada, pol-a que tanta gabanza merece aquela Xunta. Adica unha lembranza ô Señor Asúnsolo, e fala do Sanatorio de Cesuras, da Cultura popular lisiolóxica, da tuberculosis porcina, e noticias.

***

D'outras revistas recibidas falaremos prô mes que ven.

Imprenta LAR. Real, 36 - A CRUÑA

Dr. MOSTEIRO

Médico
Odontólogo

Mediciña e Cirugía da boca -- Electricidade -- Rayos X

A Clínica Dental mais compreta de Galicia

Cantón Pequeno, 1 (Casa Pastor) - A CRUÑA

LUIS FÁBREGA

DROGUERIA E FARMACIA

Progreso esquina a Luis Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros RAFIUM

De mais dura qu'os de pruma e limpa millor

Véndense en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Reloxeria ZENITH

Máquinas parlantes, Discos, Agullas

e Accesorios

M. Calviño

OURENSE

A mais económica de Galicia

AXIÑA APARECERÁ **HOSTIA** POR ARMANDO COTARELO

SANATORIO QUIRURJICO

Direitores:

Manuel Peña Rey

Ginecologia e Partos

José Mosquera Blanco

Cirugia geral

Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado frente á Alameda do Cristo, ten todal-as condicións precisas.—Prauticase toda crás d'operacións.—Dotado de todol-os adiantos que pide a actual Cirugía.—Modernas instalacións de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda, con voltaxe de 250,000 voltios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Anexites, procesos inflamatórios, reumatismo, etcétera. Lámpara de cuarzo pra sol d'altitude e ultra-violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecias, eczemas, etcétera. Admítense embarazadas, e cóntase con material esterelizado pra fora da cibdade en casos d'urxencia.—Poden colaboraren todol-os compañeiros, previo consentemento dos direitores.

BODEGAS GALLEGAS PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE. LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apertado 18--Ourense

Fabricación especial de toda sorte de Cristaes ópticos

(MARCA REGISTRADA)

Execucion esmerada das recetas dos señores Médicos Oculistas

PRAZA MAYOR, 18 :-: OURENSE

PROPAGANDO

NOS

érguese a nosa cultura

Lea vostede a novela mensual

LAR

Suscrición a 6 números

1'60 pesetas

Adeministración e imprenta Real 36-1.

A CRUÑA

Augas bicarbonatado-sódicas de

M O N D A R I Z

FONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO

Propiedade dos FILLOS DE PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das estaciós de Porriño e Salvatierra de Miño

O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Octubre

NON DEIXE DE MERCAR

COVSAS POR CASTELAO

2.º volume da Biblioteca do Seminario de estudos Galegos

EDICION LAR

PREZO catro PESETAS

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19 — Teléfono 28

OURENSE